

Mirjana SANADER

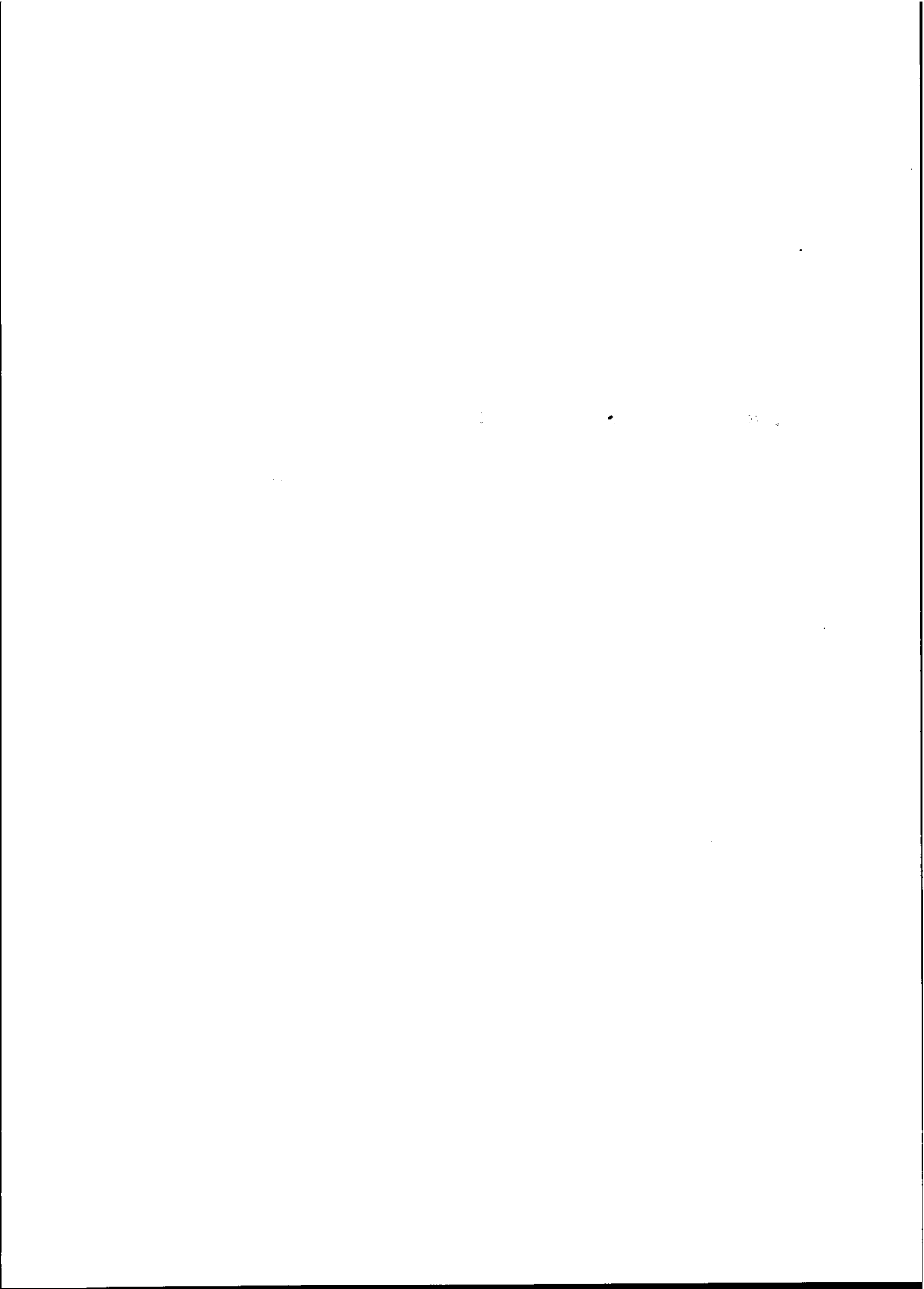
Theodor Mommsen, Römische Kaisergeschichte, (po konceptima s predavanja Sebastiana i Paula Hensela iz 1882 - 1886. priredili Barbara i Alexander Demandt), Verlag C.H. Beck, München 1992

Recenzija
Compte rendue
Primljeno:
Reçu: 1994.21.03.

Mirjana Sanader
HR-41000 Zagreb, Hrvatska,
Arheološki zavod
Filozofskog fakulteta,
I. Lučića 3

Zasigurno najslavnija i među publikom i među znanstvenicima povijest Rima je ona od Theodora Mommsena. Ovo je monumentalno djelo od tri toma doživjelo 16 izdanja i za njega je slavni povjesničar 1902. dobio Nobelovu nagradu. Bilo je to nekoliko mjeseci prije njegove smrti 1.11.1903.

Isto tako je Mommsen autor nekih drugih izvanrednih knjiga kao npr. o provincijama, koje su čak tiskane kao peti tom rimske povijesti. Zatim djela o državno rimskom pravu i naravno korpusa latinskih natpisa (Corpus inscriptionum Latinarum). Međutim četvrti tom o rimskim carevima nije nikad napisao premda je taj kolegij predavao više godina na berlinskom sveučilištu. Četvrti tom nije napisan i nitko ne zna uzrok toga. Sam autor je u više navrata govorio ili pak pisao o tome i pri tom je iznio nekoliko motiva koji su ga navodno spriječili da napiše nastavak. Jedan od objektivnijih je svakako nedostatak izvorne građe. U godinama oko 1861. radio je na CIL-u te u njegovoj korespondenciji čitamo da ga je rad na tome potpuno zaokupio. Osim toga je 1880. u Mommsenovoj kući izbio požar koji je uništio gotovo čitavu profesorovu biblioteku, knjige i rukopise. Što bilo da bilo, ovaj četvrti tom je izazivao duhove i o tome su suvremenici dosta raspravljali. Tako je J. Wellhausen 1884. pisao Mommsenu da se svijet više zanima za njega nego za

Ovom prilikom naravno ne mogu se ispričati sve osebnosti Mommsenovih stavova. Zbog toga samo neke. On napr. misli da je August tvorac rimske flote, a da su se utrke konja s kolima održavale samo u Rimu. Isto tako negira postojanje gornjogermanskog-retijskog limesa kao rimske vojne granice smatrajući tu granicu predugačkom da bi se uspješno branila. Ipak je najzanimljivije njegovo objašnjenje propasti Rimskog carstva. Stvarni početak propadanja nalazi Mommsen već u 2. st. pr. Kr. kada su Rimljani počeli zapostavljati seljaštvo te se uputili u porobljavanje drugih naroda s idejom ne bi li ih stopili u rimsku naciju. Mommsen veli da to nije bilo moguće. Treći veliki uzrok propasti vidi Mommsen u slabljenju brige za vojsku i vojnički podmladak. Carsko doba drži političkim, vojnim, ekonomskim i moralnim bankrotom tadašnje civilizacije. Mommsenu koji je bio izraziti liberarni nacionalist su orijentalizacija, barbarizacija, imperijalizam i pacifizam bili sasvim nepoželjni i pravim uzrokom sloma.

Zanimljivo je možda pogledati što on govori o našim krajevima, dakle o Iliriku. Toga nema previše pa je moguće uglavnom sve citirati. Na samom početku, na str. 123. knjige kaže: "... gornja je Ilirija pretvorena u provinciju Dalmaciju te se ova uskoro razvila u jednu od najznačajnijih (glavni grad Salona). Ova tekovina nije bila toliko važna koliko je služila za pokrivanje i umirivanje zaleđa ... dunavske legije su se uglavnom regrutirale iz Ilirika što znači da su Iliri vladali svijetom. Rajnska i eufratska vojska zauzimala je bočni položaj a glavna sila je ležala na Ilirima", str. 356: "... zagonetka su Reti koji su stanovali u Tirolu, istočnoj Švicarskoj i sjevernoitalskim planinama. Nisu bili Kelti, isto kao ni Germani. Moguće je da su bili Iliri a vjerojatnije Etruščani ... stvarni Iliri, točnije, po Tacitu Panonci, imali su jezik različit od keltskog. To je samostalan narod, nisu pripadali ni Germanima ni Keltima, nego su bili starosjedioci. Istra, Dalmacija i Panonija su bile ilirske a ustanak u Augustovo vrijeme sigurno je bio nacionalni protest. Panonci su nastanjivali Dalmaciju, Gornju i Donju Panoniju, uz njih je bilo nekih plemena, Boji i drugi ... današnji su Albanci zadnji ostatak ovog ne baš proširenog naroda..." Str. 355-356: "... tako je vojska sastavljena od Ilira bila od svih najjača ... tako se vojska na ušću Rajne mogla smanjiti, kako je on pisao (Mommsen misli na cara Marka) a ilirske trupe povećati na 12 legija ... zbog toga su rimske trupe bile popunjene Ilirima. Oni su bili izvanredni vojnici, njihovi nasljednici Albanci su za vrijeme turske ekspanzije dokazali a dokazuju i danas da ih se kao ratnike ne smije zanemariti ..." Str. 375: "... vrlo su karakteristični događaji poslije smrti Gordijana 245. g. Komandant se garde Filip proglasio carem. Tada se ilirska vojska pobunila te izabrala Marina Pekatijana za cara. Taj je ubrzo bio potučen te je Filip u Ilirik poslao Trajana Decija da ih potčini. Ovaj nije htio poći, molio je da ga se oslobodi zadatka ali je bio prisiljen. Ilirske su ga trupe proglasile za cara ... iz ovog je vidljivo da ilirskim trupama nije bilo važno tko je osoba koja bi trebala biti car. Svatko je bio dobar koji je u milosti Ilira. U drugoj polovici trećeg stoljeća vladali su sve sami ilirski carevi: Klaudije Gotski, Aurelijan, Proba, Dioklecijan, Konstantin, sve Iliri. Kad se sve to bolje pogleda, jasno je da opće obrazovanje opada ... ako usporedimo careve trećeg stoljeća s onim iz drugog ili pak prvog vidimo da umjesto visokoobrazovanih

ljudi iz najboljeg društva dolaze neki niski ljudi koji su u najboljem slučaju podoficiri ... kod pisca Viktora koji je i sam inteligentan i obrazovan, nalazi se jedno neobično mjesto o Dioklecijanu i njegovim regentima: svi su Iliri s malo obrazovanja, ali što žele seljaci i vojnici dobro znaju i zbog toga su koristili državi ...”.

Iako su nam u sjećanju još uvijek perfektni falsifikati nekih dnevnika, pa ako na trenutak posumnjamo da je to i ova knjiga, onda je to učinjeno maestralno, upravo savršeno, jer čitajući je doživljavamo potpuno osebnost, sveznanje te snažnu osobnost velikog povijesničara Theodora Mommsena.